

A kínai őszközép ünnepe

Sitkei Dóra

A kínai holdnaptár¹ (nong li/yin li 農曆/陰曆²) szerint a 12 holdhónap közül a 7–9. tartozik az őszhöz. A 8. holdhónap 15. napján (a Gergely naptár szerint szeptember 10-e és október első hete közé esik), az őszi napéjegyenlőség idején tartják az *őszközép ünnepét* (zhongqiu jie 中秋節). Ezen a napon telihold látható, mely ekkor a legkerekebb és legfényesebb az egész év során. A telihold az ünnep főszereplőjeként, kerektségével a teljességet szimbolizálja, s így a családi újraegyesülésnek a szimbóluma.³ Az ünnep a népi hagyományos ünnepekör része, fontosságában a második helyen áll a *tavaszünnep* (chun jie 春節)⁴ után.⁵ A családok az őszközép ünnepén hagyományosan

¹ Az i.e. 6. században alakult ki a hagyományos kínai naptári rendszer, mely a luniszoláris naptárak közé tartozik. A kínai csillagászok megfigyeléseik alapján ekkor jutottak arra az eredményre, hogy a holdhónap hossza: 29,43/81 nap. Ezen a holdhónaphosszon alapul a hagyományos kínai naptár, mely 12, egyenként 354, ill. 355 napos „közönséges év” és 7, egyenként 383, ill. 384 napos szökőév kombinációjából állt. Így 19 éves ciklusokat alkalmaztak, amin belül az egyes évek négyfajta változatot tettek lehetővé. Hónapok helyett olyan, 14–15 napos időszakokkal számoltak, amelyek holdújulástól holdtöltéig és holdtöltétől holdújulásig tartottak. Ezen kéthetes szakaszok első napját *jie* 節-nek nevezték, mely az „ünnep” terminusává is vált. A kínai holdnaptár az évet mindig azzal az újhóddal kezdte, mely megelőzi a napnak a Vízöntő csillagképbe való belépését. Ez január végén, február elején történik. (ECSÉDY (1990), *Hétköznapok és ünnepek a régi Kínában*. Budapest, Corvina. 20.; HAHN (2004), *Naptári rendszerek és időszámítás*. Budapest, Neumann Kht. <http://mek.niif.hu/04700/04744/html/naptarirendszerek0002.html>.)

² A tanulmány során a kínai írásjelek tradicionális változatát, a kínai szavak latin betűs átírásához pedig a pinyin-t adom meg.

³ WEI Liming (2010), *Chinese Festivals - Traditions, Customs and Rituals*. China Intercontinental Press, Beijing 50.; QI Xin (2008), *Chinese Festivals*. Beijing, Foreign Language Press. 73.

⁴ A holdnaptár szerinti első holdhónap első napján tartják, *holdújév ünnepének* is nevezik.

⁵ WEI (2010). 50–51.

közösen étkeznek a nagyszülőknél, *holdsüteményt* (yue bing 月饼) esznek, édes bort isznak, valamint fontos része az ünnepnek az esti holdnézés.⁶

A régi időkben az emberek a hold ciklikus változását (fogyását, növekedését) megfigyelve tudták megfelelően időzíteni a földművelés egyes tevékenységeit. Az emberek próbálták megérteni a hold működését, magyarázatára mítoszok és egyéb történetek születtek⁷. A kínai kultúrában a fény (a napfény és a holdfény) fontos szereplője az első mítoszoknak.⁸ Különböző hiedelmek is kötődnek a holdhoz, mint pl. a nyulak a holdra nézve lesznek vemhesek, vagy egy másik hiedelem szerint a hold hatására keletkeznek a kagylókban a gyöngyök.⁹

Hosszú története van az őszközép ünnepének, a Holdnak¹⁰ történő felajánlások és a Hold látványában való gyönyörködés régtől fogva fontos szerepet töltött be Kínában.¹¹ A felajánlások egyfelől a dolgok pozitív irányban történő befolyásolásáért (pl. jó termésért), ill. a negatív események megakadályozásáért történtek (pl. hogy valamely természeti csapás ne semmisítse meg a termést).¹² Luo (1990) szerint van, ahol a mai napig áldoznak a Holdnak, manapság a férfiak a karrierjükért, a családi harmóniáért; a nők az örökké tartó szépségért és szerelemért áldoznak a Hold előtt.¹³

⁶ QI (2008). 78.

⁷ SIU, Kin Wai Michael (1999), „Lanterns of the Mid-Autumn Festival: A Reflection of Hong Kong Cultural Change” *The Journal of Popular Culture*. [33.] (2). 67.

⁸ SIU (1999). 82.

⁹ SIU (1999). 68.

¹⁰ Az égitestek nevének köznévi használatok általános a kis kezdőbetűs írásmód. A tanulmányban nagy kezdőbetűvel olvasható a *hold* szó, amikor istenség jelentésben szerepel.

¹¹ WEI (2010). 50–51.

¹² SIU (1999). 82.

¹³ Luo Zhu-li (1990), *Chinese Festival Custom*. Three-rings Press, Hunan. 242. Idézi: WELLS, William D., CHEN, Qimei (1998), „Melodies and Counterpoints: American Thanksgiving and the Chinese Moon Festival” *Advances in Consumer Research*. (26.) 557.

A továbbiakban számos esetben hivatkozok Wells, Chen (1998) tanulmányára, mely a következő forrásokon alapul: 37 mélyinterjú amerikai egyetemeken tanuló kínai diákokkal; 92 internetes oldal, mely a kínai őszközép ünnepet írja le a Kínai Népköztársaságból, Hongkongból és Tajvanról; 47 újság- és folyóiratcikk a Kínai Népköztársaságból, Hongkongból és Tajvanból; 29 őszközépünnepi reklámanyag újságokból, folyóiratokból, az internetről, ill. a televízióból; 21 epizód az őszközép ünnepet megemlítő filmekből és 66 ókori kínai vers.

Az őszközép ünnep történetének kezdetei

A Shang-dinasztia 商朝 (kb. i.e. 1600–i.e. 1046) idején az ünnep során a Holdnak áldozva megköszönték az az évi termést, így ünnepelték meg az aratás befejezését.¹⁴

A zhou-kori 周朝 (i.e. 1046–i.e. 256) *Szertartások feljegyzései* 禮記 az udvari ünneplésekről a következőket írja: „A Menny fiai [= a császárok] tavasszal a Nap, ősszel a Hold előtt fejezik ki tiszteletüket. A Napot reggel, a Holdat éjszaka ünneplik.” Ez a szokás idővel elterjedt a nép körében is.¹⁵ Az ünneplés – ma is használt – *őszközép ünnep* elnevezése is ebből a korból származik.¹⁶

Egy kínai legenda szerint a Tang-dinasztia 唐朝 (i.sz. 618–907) császára, Tang Xuan Zong 唐玄宗 (posztumusz neve: Tang Minghuang 唐明皇) (i.sz.712–756) uralkodásának kezdetén, az őszközép ünnep éjszakáján egy taoista mesterrel, varázslóval, Luo Gongyuannal 羅公遠együtt nézték a Holdat, ekkor Luo megkérdezte a császárt, hogy szívesen eljönne-e¹⁷ vele a Holdra. „Ha van kedve Ökegyelmének, jöjjön velem,” invitálta a császárt a taoista mester. A császár vele tartott. Amint odaértek a Hold Palota kapujához halhatatlan hölgyeket pillantottak meg isteni zenére (Lila felhő dal 紫雲曲) táncolni. Visszatérve a földre, a császár lejegyezte a hallott zenét (Szivárványszínű tollruha dal 霓裳羽衣曲), és emellett megtanította udvarhölgyeit a látott táncra. Azóta mutatják be ezt a táncot az ünneplés részeként.¹⁸

A *Keleti főváros feljegyzései* 東京夢華錄¹⁹ (11. század) szerint a főváros: Bianliang 汴梁 (ma Kaifeng 开封) rendkívül élénk volt ezen az éjjelen. Az italboltok előtt lampionok lógtak, dekorációt állítottak fel a boltok elé. Friss

¹⁴ SIU (1999). 68.

¹⁵ ZHANG Min (2010), Sacrificing to the Moon, http://www.chinaculture.org/focus/focus/2010qiufeng/2010-09/21/content_394724.htm

¹⁶ ECSEDY (1990). 60.

¹⁷ A tang-kori taoista elképzelések szerint a csillagokban, bolygókban számunkra láthatóvá váló istenek egyúttal a testünkben is jelen voltak; a világról, a kozmikus tér és a bennünk lévő belső tér egyazon tér volt. (SCHAFER, Edward H. (1976), „A Trip to the Moon” *Journal of the American Oriental Society*. [96] (1.) 27.)

¹⁸ HUNG, Joe (2008) Chinese Fables/ Tang Xuan Zong, <http://www.chinapost.com.tw/fables/2008/03/03/153309/Tang-Xuan.htm>, Chinese dance/ Fairies in the Moon Palace, <http://www.ezlearnchinese.com/dance/tdance.htm>

¹⁹ A szerző: Meng császárné 孟氏 (1073–1131), Zhezong 哲宗 (1076–1100) császár felesége; a mű teljes címe: Records of the Eastern Capital: Like Dreaming of Hua 東京夢華

gyümölcsökkel voltak tele az elárusítóhelyek. Éttermekben ünnepeltek az emberek, miközben csodálták a Holdat. A családok kivétel nélkül asztalt állítottak füstölökkel a szabadba²⁰, az asztalon az évszak gyümölcsseit helyezték el, mint pl. görögdinnyét, almát, szőlőt, datolyát, körtét és gesztenyét, főtt szójababot, ötfüszeres mogyorót és tarógyökeret. Az asztal közepén egy nagy holdsütemény volt annyi szeletre vágva, ahány főből állt a család.²¹ Ekkor az egész család elkezdett imádkozni a Holdhoz. Utána elfogyasztották az ételt és beszélgettek az asztalnál. Az imádkozók általában nők voltak, mert az áldozatot Chang'E-nek 嫦娥, a Hold istennőjének²² mutatták be.²³

Az ünnep legendái

Chang'E legendájának (*Chang'E felrepül a Holdra*²⁴ 嫦娥奔月) legkorábbi feljegyzése Sima Qian 司馬遷 (i.e.145–85?): *Történelmi feljegyzések* 史記 c. művében található²⁵. A legendának sok változata létezik, az egyik szerint akkoriban tíz Nap volt az égen, melyek olyan forróságot okoztak, hogy a föld kiszáradt, a földfelszín felrepedezett, a növények is megégték, és az embereknek nem volt hova rejtőzniük a hőség elől. Ekkor Hou Yi 後羿, a bátor vadász lóra ült és ellovagolt a Kunlun hegyre 崑崙山, elővette íját és nyílveszszőit, majd lelőtt kilenc Napot, hőssé vált, aki megmentette az embereket a pusztulástól. Király lett és feleségül vette Chang'E-t. Egy nap egy barátját látogatta meg, amikor a taoista mitológia legendás alakjával, a Nyugati Paradicsom Anyakirálynőjével, Xi Wangmuval 西王母 találkozott, aki egy

録. (CHANG, Su-Chen (2013), *Improvised Great Ages: The Creating of Qingming shengshi*. Thesis. Vancouver, University of British Columbia. 214.)

²⁰ Qi (2008). 74.

²¹ Qi (2008). 75.

²² TOKAREV, Szergej Alekszandrovics (szerk., 1988), *Mitológiai enciklopédia II*. Budapest, Gondolat. 396.

²³ Qi (2008). 75–76.

²⁴ Több változata van a legendának, jelen leírást YANG Lemei (2006), „China's Mid-Autumn Day” *Journal of Folklore Research*. [43.] (3.) -ből idézem, az ettől eltérő változatok említésekor hivatkozással jelöltem a forrást.

²⁵ YANG (2006). 270.

Tokarev szerint egy filozófiai műben, a Huainanzi 淮南子 (A Huainan mesterei[nek az írásai])-ban (i.e. 2. sz.) jegyezték le először a mítoszt. (TOKAREV (1988). 396.)

Yifan szerint a Huainanzi mellett a Shanhaijing 山海經 (A hegyek és vizek könyvé)-ben írták meg először Chang'E és Hou Yi legendáját. (Forrás: YIFAN (2010), Origin and Evolution of the Mid-Autumn Festival. <http://practice-chinese.com/post/1137549063/origin-and-evolution-of-the-chinese-mid-autumn-festival>)

adag halhatatlanná tevő életelixírt adott neki. Hazatérve hezitált, hogy mit tegyen, megigya-e az elixírt, de nem akarta feleségét „itthagyni”, ezért nem fogyasztotta el a folyadékot, hanem átadta feleségének, hogy tegye el. Később Hou Yi egyik udvaronca meglátta az elixírt, s nagy mohóságában mindenképp szerette volna megszerezni. Egyik nap, amikor a király távol volt, belopódzott Chang'E szobájába és kényszerítette, hogy adja át neki. A nő tudta, hogy nem küzdhet a férfi ellen, ezért az elixírt szájában tartva futásnak eredt, miközben véletlenül lenyelte. Azon nyomban olyan könnyűnek érezte magát, mint a felhő, s felrepült az égbe. Férjére gondolva a Földhöz legközelebbi bolygón, a Holdon szállt le²⁶. Egy másik változat szerint, mindig szerette nézni a Holdat, ezért úgy döntött, hogy meglátogatja a Hold Palotát. Azonban ahogy belépett, nem távozhatott, örökre ott kellett maradnia – istennővé vált.²⁷ Férje, Hou Yi, amint hazaért, nem találta otthon feleségét, mélységes szomorúságba süllyedt. Összetört szívvel felnézett az égre és hangosan szólította feleségét, nem kapott választ, de észrevette, hogy a Hold szép kerek és fényesen süt, majd észrevette, hogy Chang'E-hez hasonló női alak látszódik rajta²⁸. Sokféle változata ismert a történetnek, számos változatban Chang'E önzőségéből²⁹, szándékosan veszi magához és fogyasztja el az életelixírt. Chang'E-t nagyon szép nőnek tartják, ezért a nők ezen legenda alapján imádkoznak hozzá, hogy olyan szépek legyenek, mint ő.³⁰

Úgy vélik, hogy Chang'E magányos lehet a Holdon, ezért egy nyúl, a holdbéli nyúl, Yuetu 月兔 vagy a jáde nyúl, Yutu 玉兔 kíséri,³¹ aki a Holdon egy fahéjfa alatt él és egy mozsárban a halhatatlanság elixírjét törli.³²

Az emberek nemcsak a jáde nyulat, hanem a háromlábú varangyot, a Chan békát, Chan Chu 蟾蜍-t is látják a Holdon őszközépi ünnepén, ő is (a jáde nyúlhoz hasonlóan) egy mozsárban az örök élet elixírjét törli³³. Valószínűleg még időszámításunk kezdete előtt alakult ki az az elképzelés, hogy Chang'E a Holdon háromlábú varanggyá, Chan békává változott miközben repült a Hold felé³⁴. Mindezen legendák romantikus és titokzatos színekben

²⁶ YANG (2006). 265.

²⁷ QI (2008). 73.

²⁸ YANG (2006). 3.

²⁹ ROBERTS, Jeremy (2009), *Chinese Mythology A to Z*. New York, Chelsea House Publisher. 151.

³⁰ SIU (1999). 68.

³¹ YANG (2006). 4.

³² TOKAREV (1988). 414.

³³ TOKAREV (1988). 396.

³⁴ ROBERTS (2009). 17.

tüntetik fel a holdat, a gyerekek ma is örömmel hallgatják, ahogy szüleik ezen történeteket mesélik nekik holdnézés közben³⁵.

Elképzelhető, hogy Chang'E alakja – eredetét tekintve – összefügg Chang-Xi 常羲, a Hold ősi istennőjének alakjával.³⁶ Chang-Xi, az ősi kínai mítoszok szerint, Jun császár 帝俊³⁷ felesége és a 12 Hold anyja volt.³⁸ A Hold korai ábrázolásain gyakran megjelenik Chang-Xi kezében a Chan békával.³⁹ (Jun császárnak Xi-He 羲和⁴⁰-vel kötött házasságából született a korábban említett tíz Nap, melyből a legenda szerint kilencet lelőtt Hou Yi.)⁴¹

A Hold Palotában, vagy más néven a Guanghan⁴² Palotában 廣寒宮 élt egy idős férfi, Wu Gang 吳剛, legendájának címe: „*Wu Gang babért⁴³ vág*” 吳剛伐桂. Vétett az istenek ellen⁴⁴, ezért száműzték a Holdra, s mindennapos – Hold Palota előtti – babérfavágásra ítélték. Története hasonló Sziszüphosz történetére, ugyanis mindig, amint Wu belevág a fába, a babérfa sebe begyógyul, ezért örökké ismételnie kell a munkát, mindhiába.⁴⁵ Derült

³⁵ WEI (2010). 53.

³⁶ TOKAREV (1988). 397.

³⁷ A korábban említett *Hegyek és vizek könyve* szerint Jun császár az égből ereszkedett alá a földre, ahol az áldozati oltárra vigyázó ötszínű madarakkal barátkozott. A legenda szerint három felesége volt: Chang-Xi, aki tizenkét Hold-leányt szült neki, Xi-He, aki tíz Nap-fiat szült neki, és O-Huang 娥皇, a háromtestűek országának özanyja. (TOKAREV (1988). 446.)

³⁸ ROBERTS (2009). 17, 119.

³⁹ CHUANG Po-Ho (1989), *Chinese Forms*. Taipei, Sinorama Magazine. Sun and Moon.

⁴⁰ Úgy tartják, hogy Xi-He az i.e. 2. században udvari asztronómus volt, akinek a feladata az ég megfigyelése és a naptár összeállítása volt. Később félig emberi, félig sárkányalakban Jun császár felesége lett mitológikus alakként. Egy Han-dinasztiabeli 漢朝 (i.e. 206/202–i. sz. 220) kőrelief szerint Chang'E is félig-sárkány volt – isteni mivoltának megnyilvánulásaként. (CHUANG Po-Ho (1989). Sun and Moon.)

⁴¹ ROBERTS (2009). 17, 119.

⁴² Guanghan a Hold Palota neve, de Guanghan utalhat a Holdra magára, illetve a taoista halhatatlanok északi palotájára is. (THOMPSON, Johnson (2013) *The Guqin Silk String Zither/Wandering in a Lunar Palace*, <http://www.silkqin.com/02qnpu/07sqmp/sq18ghy.htm#f21>.)

⁴³ A *babérfa* helyett (*életadó*) *kasszia-fának* (YANG (2006). 4), vagy az *örökélet fáhéjféja*-ként (ROBERTS (2009). 133.) nevezik a fát a különböző források. A legenda kínai címében szereplő fára vonatkozó írásjel 桂(樹): illatcserjére (*Osmanthus fragrans*) vonatkozik. (Az illatcserje levele hasonlít a babér levelére.)

⁴⁴ Többféle változata ismert a legendának, Roberts (2009) az istenek elleni vétség mibenlétéről a következőket írja: Wu Gang zenész volt, aki egyszer olyan rossz előadást tartott, hogy az istenek büntetésül száműzték a Holdra. (ROBERTS (2009). 133.)

⁴⁵ QI (2008). 73., WEI (2010). 53.

időben a holdon árnyékokat fedezhetünk fel, úgy hitték, hogy a babérfa veti ezen árnyékokat.⁴⁶

A korábban említett *Keleti főváros feljegyzése*iben örökítették meg, hogy az ünnepi ételfelajánlaskor a füstölőhöz egy szójanövény szárát helyeztek, mely a babérfát jelképezte a legendás Hold Palotából.⁴⁷

A holdsütemény

Az ünnep egyik elengedhetetlen kelléke a *holdsütemény* (yue bing 月饼). *Tuan yuan*nak 团圆 is nevezik, mely újraegyesülést, a család összegyűlését jelenti.⁴⁸ Egy kínai mondás szerint: „A hold kerek, az emberek összegyűlnek” 月圆人团圆 (yue yuan ren tuan yuan).⁴⁹ A *tuan yuan* elnevezés második tagja: a *yuan* 圆 „kerek(ség)”-et jelent, ugyanis a sütemény a telihold kerek alakját követve, a családi kört szimbolizálja, édes íze pedig a gyermeki kötelék édességét fejezi ki⁵⁰. Mindig a boldog újraegyesülés, a jószencse szimbólumának tartották a süteményt. Ilyenkor az egész család összegyűlik, holdsüteményt esznek a családtagok, a fényes teliholdban gyönyörködnek és beszélgetnek egymással.⁵¹

A sütemény történetére vonatkozó magyarázat szerint, a Tang-dinasztia alatt kezdtek a kínaiak saját régiójuktól távol kereskedni, így a férjek csak az őszközép ünnepére és *holdújévkor* tértek haza, ekkor találkozott újra a család. A holdújév során fogyasztott *tang yuan* 湯圓 (édes levesben tálalt gömb-alakú desszert) – az őszközép ünnepi holdsüteménnyel együtt – ezen okokból szimbolizálja a családi újraegyesülést, a családi kör teljességét.⁵²

Régóta része az ünnepi menünek a holdsütemény, története a Song-korban 宋朝 (960–1279) vette kezdetét. Különböző legendák korábbi időkre visszanyúlva magyarázzák eredetét, ezek egyike: amikor a Tang császár Tang Taizong 唐太宗 (566–635) hatalmon volt, a főhadvezér, Li Jing 李靖 (571–649) a xiongnuk 匈奴 feletti győzelemből tért haza. Egy kereskedő az északnyugati Turpan 吐鲁番-ból felajánlott néhány süteményt a királynak

⁴⁶ WAZNU [2003], (2014) Autumn Festival Story/ Wu Gang and the Cherry Bay, www.itsaboutchina.com/mid-autumn.htm.

⁴⁷ QI (2008). 75.

⁴⁸ SIU (1999). 84, QI (2008). 77.

⁴⁹ Cultural China/ Traditions/ Festivals and Customs/ The Customs of Mid-Autumn Festival, 2007–2014. [http://traditions.cultural-china.com/en/214 Traditions9596.html](http://traditions.cultural-china.com/en/214%20Traditions9596.html)

⁵⁰ WELLS, CHEN (1998), 51.

⁵¹ WEI (2010). 51.

⁵² SIU (1999). 84.

a győzelem megünneplésére. A császár elvett egy süteményt és mosolyogva a Hold felé fordította, majd így szólt: „Szeretném meghívni a háromlábú varangyos békát [= a Holdat], hogy ehessen a hu⁵³ 胡 süteményből. Utána megkínálta minisztereit is a süteményből. Később az egész országban elterjedt a hu sütemények fogyasztásának szokása.⁵⁴

Egy másik történet szerint Tang Xuanzong 唐玄宗 (685–762) egy nap a Holdban gyönyörködött és hu süteményt evett ágyasával, Yang Guifei-jel 楊貴妃 (719–756). A császárnak nem tetszett a sütemény elnevezése, ekkor Yang ágyasnő megkérdezte: „Miért nem hívjuk holdsütemények?”, mely ötlet elnyerte a császár tetszését, és így - a történet szerint - azóta hívják holdsüteménynek az édességet.⁵⁵

Lázadások legendái szólnak arról, hogy a holdsüteményekbe tett papírlapra írt üzenetekkel tudták a kínai emberek lázadó tevékenységüket összehangolni. Az egyik legenda szerint Zhu Yuanzhang 朱元璋 (1328–1398) a Yuan-dinasztia 元朝 (1279–1368) megdöntése céljából üzent társainak a holdsüteményekbe elrejtett kis papírlapokra írva felhívását: „A 8. holdhónap 15. napján öljük meg a mongolokat!” (八月十五杀鞑子).⁵⁶

A Míng-dinasztia 明朝 (1368–1644) alatt az emberek holdsüteményt adtak ajándékba, hogy megünnepeljék a családi újraegyesülést.⁵⁷

Sokféle holdsüteménytípus van Kínában, a receptek és a süteményízésítés területenként változik. A sütemények tölteléke lehet édes vagy sós, hús- vagy gyümölcsalapú. A süteményeknek öt fő típusa van területi elhelyezkedés szerint: pekingi 北京, tianjini 天津, kantoni 廣州, suzhou-i 苏州 és chaozhou-i 潮州. A suzhou-i sütemény állaga vattaszerű, a töltelékben szárított gyümölcsök, babpaszta és sertéshús lehet, a pekingi sütemény világos, a kérge vékony és ropogós, a tölteléke lehet: kókuszpaszta, lótuuszmagpaszta, datolyapaszta, magok, cukrozott illatcserjevirágok (*Osmanthus fragrans*), tojássárgája, csirke és sonka.⁵⁸ A töltelékben a fehér vagy vörös lótuuszmag a

⁵³ A hu 胡 egy összefoglaló kifejezés azon nem-kínai népekre, melyek Észak- és Északnyugat-Kínában éltek. Elsősorban az i.e.5–i.sz.6.sz. között volt használatban a kifejezés. (GAO Wende (szerk., 1995). *Zhongguo shaoshu minzu shi da cidian* („A kínai kisebbségek történelmének nagyszótára”). Changchun, Jilin jiaoyu chubanshe. 1579.)

⁵⁴ WEI (2010). 51–52.; SIU (1999). 70.

⁵⁵ WEI (2010). 52.

⁵⁶ SIU (1999). 18.; YANG, Fang (2011): English News CN/ Culture & Edu/ Factbox: Mid-Autumn Festival and its traditions, http://news.xinhuanet.com/english2010/culture/2011-09/12/c_131134150.htm.

⁵⁷ QI (2008). 77.

⁵⁸ QI (2008). 77–78.

szerencsét szimbolizálja (a lótszmag 蓮子 lianzi kiejtése megegyezik a „fiút szül” kifejezés kiejtésével); a vörös jujuba (kínai datolya) vagy vörösbabpaszta a hiányzó családtagok iránti vágyakozást; a tojás sárgája a Holdat jelképezi. Dél-Kínában cukrot és lisztet használnak a sütemény tésztájának elkészítéséhez és baconnal, sonkával, datolyával és vörös babbal töltik meg. Kelet-Kínában a tésztához lisztet, maltózt, szalonnaszírt használnak és vörös bab, sonka kerül a töltelékébe. Észak-Kínában a liszthez, cukorhoz, maltózhoz, szezámogolajhoz szódadikarbónát tesznek és kandiscukorral, cukorral, cukrozott illatszerjevirággal és dióval töltik⁵⁹.

A költő, Su Dongpo 蘇東坡 (1037–1101) így írta le a holdsüteményt: „A holdsüteménybe beleharapni olyan, mintha a Holdba harapnánk bele, belül vattaszerű és édes.”⁶⁰

Az ünnepi étel

Ezen a napon a szűkösebb mindennapos táplálkozás helyett ünnepi étel kerül az asztalra. A mindennapokban a hús és a zöldségek köreteként szolgálnak a rizs mellé, de az őszközép ünnepen a hús és a zöldségek töltik be a főétel szerepét. A mindennapokban az ételeket egyszerre szolgálják fel, az őszközép ünnepen egymás után szolgálják fel a fogásokat - a bőséget és az ünnep örömet szimbolizálva. A folyamatos ételfelszolgálat az éhezéstől való megszabadulást jelképezi. A rizs- és gabonafogyasztás fontos szerepet tölt be a mindennapokban, ilyenkor a legutolsó szemig elfogyasztják a tányérról, de az ünnep napján, az ünnepi menü fogyasztásakor illik hagyni belőle, különben a házigazda úgy érzi, hogy nem tálalt fel elegendő enivalót.⁶¹

Az étkezés végén egy holdsüteményt annyi felé vágunk, ahány fős a család – a családi összetartozást szimbolizálандó. Az anya készíti el és szolgálja fel az ételt, de a holdsüteményt a családfő vágja fel. Egy-egy szeletet szánnak a jelenlévőknek, de emellett jut azon a családtagoknak is, akik nem tudtak jelen lenni az ünnepen, mindemellett a várandós anyák megszületendő gyereke számára is jut egy-egy szelet. Úgy hiszik, hogy az egyforma süteményszeletek elfogyasztásával a következő évben mindnyájan egyformán részesülnek a jó szerencsében. A süteményfelvágás emellett a családon belüli

⁵⁹ WELLS, CHEN (1998). 557, 560.

⁶⁰ QI (2008). 77.

⁶¹ WELLS, CHEN (1998). 555–556.

újabb generációk eljövételét is szimbolizálja. A menü elfogyasztásával járó jóllakottság elűzi az éhínség rémét a jövőre vonatkozóan is.⁶²

Az ünneplés

Az ünnep során a családtagok a férj⁶³ szüleinél gyűlnek össze. (Ha a férj árva, vagy családja távol él, akkor kivételt lehet tenni e szabály alól.) Az ünnepi asztalnál a jelen nem lévő, távolabbra szakadt rokonoknak is megterítenek evőtálcával és pálcikával.⁶⁴

Az ünnepnek fontos része az ajándékozás⁶⁵, a családtagok ajándékokkal jönnek az ünnepre, melynek nagy szerepe van a társadalmi kapcsolatok (關係guanxi) fenntartásában, pl. a beosztott ajándékot ad főnökének vagy a (leendő) vej az apósának, abból a célból, hogy „arcát”⁶⁶ (面子 mianzi) megőrizze, ne veszítse el.⁶⁷

Az őszközép ünnepére a családtagokon kívül legfeljebb csak nagyon közeli barátok lehetnek hivatalosak. Ezen családias ünneplés okai között említhető, hogy a régi időkben önellátó, kis paraszti gazdaságok működtek, mely tevékenységeihez belső integritást feltételezett, s egyúttal kizárta a külvilágot. Másfelől a kínai vallásosság a megkülönböztető szeretet elvét hirdeti, mely szerint a családtagokat, rokonokat a gyerekeknek jobban kell szeretniük, mint mindenki mást. Ezen okok miatt szűk közeli családi körben ünneplik Kínában az ünnepet.⁶⁸

Az ünnepi étkezés után az összegyűltek beszélgetnek munkájukról, gyerekeikről, jövőbeni terveikről⁶⁹ és teáznak. A tea keserű íze jól illik a hold-sütemény édes ízéhez. Teázás közben vannak akik, rejtvényt fejtenek vagy

⁶² WELLS, CHEN (1998). 556.

⁶³ A lányok „fél gyerek”-nek számítanak a családban, mert férjhez menetelükkel a férj családjához fognak tartozni. (WELLS, CHEN (1998). 559.)

⁶⁴ WELLS, CHEN (1998). 558.

⁶⁵ Az őszközépi ünnep során történő ajándékozásról az egyik legkorábbi feljegyzés a Ming-dinasztia 明朝 (1368–1644) idején íródott *Xi-tavi útinapló*ban 西湖遊覽志 (1526) maradt fenn. (WELLS, CHEN (1998). 559.)

⁶⁶ LIN Yutang (1991), *Mi, kínaiak*. Budapest, Európa. 207–210.

⁶⁷ WELLS, CHEN (1998). 559.

⁶⁸ WELLS, CHEN (1998). 559.

⁶⁹ ZHOU Ruru (2014) Chinese Festivals/ Mid-Autumn Festival Traditions/ Gazing at the Moon, <http://www.chinahighlights.com/festivals/mid-autumn-festival-tradition.htm>.

rímpárokat (對聯 duilian) írnak. Gyakori, hogy az étkezés után elmennek sétálni, megnézni a holdat, de van, aki csak a kertjébe ül ki. Zhejiangban 浙江 az ünnephez kötődően az árapályt nézik az emberek a tengerparton.⁷⁰

A nyugatiak számára a hold a változékonyságáról híres, de a kínaiak számára az állandóságot jelképezi, a kínaiak a telihold alatti ünnepléssel úgy gondolták, hogy „szeretteik örökké élhetnek és a szeretet változatlanul megmarad” (Su Dongpo 蘇東坡, 1076).⁷¹ Nosztalgikus, szomorú hangulatot kölcsönözhet az ünnepek a szép múltbéli emlékek felidézése, a régi barátságokra, az eltávozottakra való visszaemlékezés, ill. az öregedés elleni tehetlenség motívuma.⁷²

A tang-kori költő, Li Bai 李白 (701–762) költeménye: *Az éjszaka csendjében*⁷³ (755) azokról szól, akik nem tudnak hazatérni az ünnepen családjukhoz, csak a hold nézésére van lehetőségük, mely a boldogságot és az újraegyesülést szimbolizálja. Csak magukban mondhatnak jókívánságot a holdfényben.⁷⁴

静夜思
床前月光
疑是地上霜
举头望明月
低头思故乡

Az éjszaka csendjében
Mint zúzmara a földön
Az ágyam előtt fényes holdsugár
Felemeltem fejem, ránéztem a Holdra
Lehajtottam fejem, szülőhelyemre gondoltam

Lampionok és a dél-kínai sárkánytánc

Az ünnepléshez kötődően a holdsütemény mellett a lampionok 燈籠 (denglong) is kötelező kellékei az őszközép ünnepének Kínában. Sok helyen

⁷⁰ Cultural China/ Traditions/ Mid-Autumn Festival, 2007–2014, <http://traditions.cultural-china.com/en/213Traditions98.html>; WELLS, CHEN (1998). 559–560.

⁷¹ WELLS, CHEN (1998). 560.

⁷² WELLS, CHEN (1998). 560.

⁷³ A vers két angol fordítása a következő oldalon található: Li Bai Index/ Li Bai: Thoughts on a Still Night, <http://www.chinese-poems.com/lb4.html>.

⁷⁴ WEI (2010). 52–53.

ezen a napon lampionok alatt táncolnak és népdalokat énekelnek, vagy égi lampionokat/ tűzballonokat 天燈 (tian deng) engednek az égbe az ünneplő emberek.⁷⁵

A lampionoknak az őszközép ünnephez kötődő történetéről annyit tudunk, hogy a Tang-dinasztia előtt még nem használták holdimádáskor. Eleinte dekorációs elemként szerepelt, majd használata elkezdett az ünnephez kapcsolódó szent és kultikus tevékenységhez kötődni, fokozatosan az ünnep egyik szimbólumává vált, a bőséget és a termékenységet jelképezve a kínai kultúrában.⁷⁶

A legkorábbi időkben alakja és a rajta található ábrázolások – elsősorban a természethez, mítoszokhoz és a helyi kultúrákhoz kötődtek az egyes kínai területeken. A mai napig gyakoriak a betakarítás témájához kapcsolódó gyümölcs- vagy állat alakú lampionok.⁷⁷

Idővel más ünnepek is hatással voltak az őszközép ünnepi lampionokra. Így például az ünnep tökhéjlampionjai a *szellemünnep*⁷⁸ 盂蘭節 (yu lan jie)/中元節 (zhong yuan⁷⁹ jie) lótuszlevél lampionjaiból eredeztethetőek. A

⁷⁵ QI (2008). 78.; Yang (2011).

⁷⁶ SIU (1999). 72–73.; TOKAJI Zsolt (2002), *Kínai jelképtár*. Budapest, Szukits. 159.

⁷⁷ LUO (1990). 242. Idézi: WELLS, CHEN (1998). 557.

⁷⁸ A 7. holdhónap 15. napján tartott szellemünnep során áldoznak az ősöknek. Ezen a napon, ahogy lemegy a nap, a fiúk az utcákon lótuszlevélből készített lampionokat gyűjtanak. (SIU (1999). 85.)

⁷⁹ A szellemünnep a *három yuan ünnep* közül időben a középső ünnep. A három ünnep a következő: 1. holdhónap 15. napján a *lampionünnep*, a shang yuan jie (上元節) (a „上” írásjel „fenn”-t jelent), a 7. holdhónap 15. napján a *szellemünnep*, a zhong yuan jie (中元節) (a „中” írásjel „közép(en)”-t jelent) és a 10. holdhónap 15. napján a *vízi lampionünnep*, a xia yuan jie (下元節) (a „下” írásjel „lenn”-t jelent), az ünnepek során sorban a három taoista elem istenségeinek, a „három hivatalnoknak” (三官大帝 San guan Da di) áldoztak, melyek a kínai taoista és a késői kínai népi mitológiában: a Mennyet - „a Menny hivatalnokát” (Tian guan 天官), a Földet - „a Föld hivatalnokát” (Di guan 地官) és a Vízet - „a Víz hivatalnokát” (Shuiguan 水官) jelképezték. (WEI (2010). 26.; Terebess Ázsia Lexikon/három <http://terebess.hu/keletkultinfo/lexikon/harom.html>.) Mindhárom ünnep telihold idejére esik.

Az előző lábjegyzetben bemutatam röviden a *szellemünnepet*, a *három yuan ünnep* közül az első a *lampionünnep* (shang yuan jie), mely során az emberek különböző színű és formájú lampionok szépségében gyönyörködnek. Az ünnephez kötődő népszokások a dob-, sárkány- és oroszlán-, valamint a „rizs kihajtató” (yang ge 秧歌) tánc, a népdaléneklés, petárdarobbantás, valamint ennivaló-, és szimbolikus papírpénzáldozás az ősöknek. Az őszközép ünnephez hasonlóan a család ezen a napon is összegyűlik, az ünnepi menü jellegzetes étele a yuanxiao 元宵 nevű rizsgombóc, melyet különféle gyümölcsökkel töltenek meg, hogy a család egységben, boldogságban és bőségben éljen. Az ünnepet *yuanxiao ünnepnek* (yuan xiao jie 元宵節) is nevezik. (Wei (2010).

Song-kortól kezdve a *dupla kilences ünnep*⁸⁰ 重九節 (chong jiu jie) idején, a folyók vizére tett lampionok feladata volt, hogy a folyóba fulladt emberek szellemeit vezesse.⁸¹

Az őszközép ünnep során a lampionokhoz egy ún. „lampionrejtvény” 燈謎 (dengmi) elnevezésű játék is kapcsolódik, mely során rejtvényeket írnak lampionokra, melyet a többieknek kell kitalálni. Egy szóból, egy kifejezésből vagy egy versből kell kitalálni a választ, a megoldáshoz általában a szavak többértelműségét is figyelembe kell venni. Olyan nehéz megfejteni ezen rejtvényeket, mint megküzdeni egy tigrissel, ezért *tigris lampionnak* 灯虎 (deng hu) is nevezik.⁸²

A lampionok mellett a *sárkánytánc* 舞龍 (wu long) szintén hagyományos kelléke a napnak, de elsősorban Dél-Kínában, azon belül is Guangdong tartományban 廣東省 és Hongkongban 香港.⁸³

A hongkongi sárkánytánc 舞火龍 (wu huo long) eredete a Taihang 大坑 falut ért szerencsétlenségekkel függ össze. A 19. században az őszközép ünnep előtt pár nappal egy tájfun söpört végig a falun, melyet követően járvány tört ki és egy óriáskígyó, egy pítón kezdte dézsmálni a jószágokat. Ekkor egy jövendőmondó azt tanácsolta, hogy háromnapos tűztáncsal állítsák meg az eluralkodó káoszt. A falusiak hallgatva szavára egy óriási sárkányt készítettek szalmából, melyre füstölőket tettek, amit aztán meggyújtottak. Doboltak, tűzijátékot gyújtottak, és három napig táncoltak, ezt követően abba maradt a járvány.⁸⁴

27–28.; Terebess Ázsia Lexikon/ lampionünnep <http://terebess.hu/keletkultinfo/lexikon/lampion.html>)

A *vízi lampion ünnep* (xia yuan jie) során napnyugtakor virág alakú lámpásokat bocsátanak patakok és folyók vizére az emberek az eltávozott lelkek kiengesztelésére, egyúttal a Víz istenségéhez imádkoznak az elkövetkező évre békességet kívánva.

80 A 9. holdhónap 9. napján tartják az ünnepet, mely során a családtagok meglátogatják az ősök sírjait.

81 SIU (1999). 72–73.

82 WEI (2010). 26.; Cultural China/ Traditions/ Lantern riddles, 2007–2014. http://traditions.cultural-china.com/lantern_riddles/

83 Yang (2011).

84 Discover Hong Kong/ Culture & Heritage/ Living Culture/ Tai Hang Fire Dragon Dance, <http://www.discoverhongkong.com/eng/see-do/culture-heritage/living-culture/tai-hang-fire-dragon-dance.jsp>.

Hagyományos népi játékok és a társkeresés

Guangdong-ot említettük a sárkánytánccal kapcsolatban, Chao Wei-pang 趙衛邦 etnográfus Guangdong-ban végzett kutatásokat az őszközép ünnephez kapcsolódó hagyományos népi játékokkal kapcsolatban az 1920–30-as években.⁸⁵

Az általa feljegyzett egyik ilyen játék volt a *látogatás a Mennyben* 上天堂, mely során a fiatal nők maguk közül egyiküket kiválasztották, aki füstölők füstjében „ellátogatott” a Mennybe, majd leírta, hogy milyen gyönyörű látványban és zenei világban volt része.⁸⁶ A Tang császár Xuan Zong korábban említett holdutazás-történetéhez kapcsolódott a játék, mely történet során a császár egy taoista mesterrel, Luo Gongyuannal az őszközép ünnep éjszakáján eljutott a Holdra, a Hold Palotába, ahol halhatatlan hölgyeket látott isteni zenére táncolni.

Gyerekek játszották a *varangy bekerítése* 觀蝦螺 nevű játékot. A gyerekek maguk között megválasztották a Varangykirályt egy dalt énekelve - ez a dal „változtatta” varanggyá kiválasztott társukat. Ezek után a Varangykirálynak békát utánözva ugrálnia kellett, amíg vizet nem fröcsköltek a fejére.⁸⁷

Férfiak játszották a *nyolc halhatatlan alászállását* 降八仙, mely során egy halhatatlan szállta meg a férfiak egyikét, akit ehhez álomba hipnotizáltak, s álma során tudós vagy harcos halhatatlan szerepét öltötte magára. Tudós halhatatlanként ecsettel papírra vagy egy speciális 上 (jelentése: fel, fenn) alakú őszibarackfaággal egy tál homokba kellett írnia valamit, ha pedig harcos halhatatlanná vált, akkor megadott fegyverek közül választott – még mindig álmában és suhintott a fegyverrel, majd vizet fröcsköltek az arcára és felébredt. A játék főszereplője mindezek után általában nem emlékezett a történetekre.⁸⁸

Az őszközép ünnep hagyományosan kapcsolódik a házasságok megünnepléséhez is. A lányok Chang'E-hez imádkoztak, segítségét kérve a sikeres férjhezmenetelhez.⁸⁹ Yang (2011) úgy fogalmaz, hogy magát a Holdat tartották jó közvetítőnek.⁹⁰

⁸⁵ CHAO Wei-pang (1944), „Games at the Mid-Autumn Festival in Kuangtung” *Folklore Studies*. [3.], (1.) 1.

⁸⁶ CHAO (1944). 1.

⁸⁷ CHAO (1944). 10.

⁸⁸ CHAO (1944). 6–8.

⁸⁹ ROY, Christian (2005), *Traditional festivals: a multicultural encyclopedia*. Santa Barbara, California, ABC-CLIO. 282–286.

⁹⁰ YANG (2011).

Kínában több helyen tartanak ezen a napon táncos mulatságot, ahol fiatal férfiak és nők megismerkedhetnek egymással. Van olyan terület, ahol álarcos mulatságon találhatnak párt maguknak ezen az ünnepen a fiatalok. Ezen rendezvényeken a fiatal nők bedobhatják zsebkendőjüket a tömegbe, a zsebkendő visszaadásával a fiatal emberek az adott lány iránti érdeklődésüket fejezik ki, az első lépést megtéve az ismerkedéshez.⁹¹ Ezen a napon az északkeleti Guizhou 貴州 tartománybeli Daguang-ban 大廣, fiatal férfiak és nők találkoztól beszélnek meg. A fiatal nők hamarabb érkeznek, hogy majd kihallgathassák, ahogy róluk a fiatal férfiak beszélgetnek. A fiatal emberek szerelmüket a többiek előtt dicsérik, ekkor előjön a lány, ez után a szerelmesek elmennek együtt egy csendes helyre, hogy kiöntsék egymásnak szívüket.⁹²

A miao népesség 苗族 hagyománya szerint, miután a család saját körben megüli az ünnepet, egy közeli hegyen lévő erdei tisztására mennek, itt énekelnek és táncolnak a hold fénye alatt. A legenda szerint, a Hold 月亮 egy egyszerű, őszinte, de emellett nagyon szorgalmas és bátor fiatal ember volt. Egy gyönyörű lány, Qing Shui 清水⁹³ beleszeretett, aki előzőleg 99 államból érkezett 99 kérését utasította el. A Nap számos próbáját kiállva összeházasodhattak, a lány hozzámehetett a Holdhoz, és boldogan éltek. Szerelmükre emlékeznek a *holdtánc*cal (跳月), mely során házastársukat keresik a fiatalok, ha megtalálták, akkor kifejezik kívánságukat, hogy szeretnének Qing Shui és a Hold házasságához hasonló boldogságban részesülni.⁹⁴

Záró gondolatok

Az ünnep emocionális töltetként az emberek azon kívánsága jelenik meg, hogy szeretnének jó szerencsében részesülni a jövőben. Az ünnep hálaadás-ként nem annyira a jelen bőségét, hanem a reményt fejezi ki a célok jövőbeli beteljesülésére vonatkozóan. A beteljesülést, a teljességet a kerekesség szimbolizálja a kínai hagyományban. A kerekesség (圓 yuan) a kínai nyelvben utalhat a családi újraegyesítésre, újra összegyűlésre; a szakmai karrierben

⁹¹ YANG (2011).

⁹² LI, Xing (2006), „Chapter VI: Women’s Festivals” In: *Festivals of China’s Ethnic Minorities*. Beijing, China Intercontinental Press. 124–127.

⁹³ Egy folyó neve a miao népesség területén.

⁹⁴ Cultural China/ Traditions/ Miao Minority - Dance under the Moon, 2007–2014, <http://traditions.cultural-china.com/en/14T98T5475.html>

való sikerre („teljes siker” 圆满(成功) yuan man (cheng gong)⁹⁵), az „arc”-ra vigyázásra (圆面子 yuan mian zi), illetve a szerelmi beteljesülésre (圆房 yuan fang). A kerekességnek ezen aspektusai mind az emberi élet ideális állapotára vonatkoznak, melyért a teliholdhoz imádkoznak az emberek. Ezen áldások némelyikét nehéz elérni, a beteljesületlen vágyakozás az ünnephez kapcsolódó pesszimizmus gyökeréül szolgál.⁹⁶

Az ünnep a Kínai Népköztársaságban, Tajvanon és Hongkongban nemzeti ünnep, 2006-ban a kínai kormány felvette az ünnepet a kínai kulturális örökség sorába. 2008 óta munkaszüneti napnak számít az ünnep.⁹⁷

Bibliográfia

- CHANG Su-Chen (2013), *Improvised Great Ages: The Creating of Qingming shengshi*. Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy in the Faculty of Graduate Studies (Art History and Theory). University of British Columbia, Vancouver.
- CHAO Wei-pang (1944), „Games at the Mid-Autumn Festival in Kuangtung” *Folklore Studies*. [3] (1.) 1–16.
- CHUANG Po-Ho (1989), *Chinese Forms*. Taipei, Sinorama Magazine.
- ECSEDY Ildikó (1990), *Hétköznapiak és ünnepek a régi Kínában*. Budapest, Corvina.
- GAO Wende (szerk., 1995). *Zhongguo shaoshu minzu shi da cidian* („A kínai kisebbségek történelmének nagyszótára”). Changchun, Jilin jiaoyu chubanshe.
- LIN Yutang (1991), *Mi, kínaiak*. Budapest, Európa.
- LUO Zhu-li (1990), *Chinese Festival Custom*. Three-rings Press, Hunan.
- QI Xin (2008), *Chinese Festivals*. Beijing, Foreign Language Press.
- ROBERTS, Jeremy (2009), *Chinese Mythology A to Z*. New York, Chelsea House Publisher.
- ROY, Christian (2005), *Traditional festivals: a multicultural encyclopedia*. Santa Barbara, California, ABC-CLIO.
- SCHAFFER, Edward H. (1976), „A Trip to the Moon” *Journal of the American Oriental Society*. [96.] (1.) Jan.–Mar. 27–37.

⁹⁵ ZHAO Yuan (2009), Yokohama/ Yuan yuan yuan yuan yuan yuan („Sors, messzeség, yüan (kínai pénz), kert, kerekesség, kívánság”), <https://zhao2000yuan.wordpress.com/page/8/>.

⁹⁶ WELLS, CHEN (1998). 560.

⁹⁷ WEI (2010). 53.; YANG (2011).

- SIU, Kin Wai Michael (1999), „Lanterns of the Mid-Autumn Festival: A Reflection of Hong Kong Cultural Change” *The Journal of Popular Culture*. [33] (2.), Fall, 67–86.
- TOKAJI Zsolt (2002), *Kínai jelképtár*. Budapest, Szukits.
- TOKAREV, Szergej Alekszandrovics (szerk., 1988), *Mitológiai enciklopédia II*. Budapest, Gondolat.
- WEI Liming (2010), *Chinese Festivals - Traditions, Customs and Rituals*. Beijing, China Intercontinental Press.
- WELLS, William D., CHEN, Qimei (1998), „Melodies and Counterpoints: American Thanksgiving and the Chinese Moon Festival” *Advances in Consumer Research*. [26.] 555–561.
- YANG Lemei (2006), „China’s Mid-Autumn Day” *Journal of Folklore Research*. [43.] (3.) Sep. –Dec. 263–270.

Internetes források

- Chinese dance/ Fairies in the Moon Palace, <http://www.ezlearnchinese.com/dance/tdance.htm> [2014.12.28.]
- Cultural China/ Traditions/ Festivals and Customs/ The Customs of Mid-Autumn Festival, 2007–2014. <http://traditions.cultural-china.com/en/214Traditions9596.html> [2014.12.27.]
- Cultural China/ Traditions/ Lantern riddles, 2007–2014. http://traditions.cultural-china.com/lantern_riddles/ [2015.03.01.]
- Cultural China/ Traditions/ Mid-Autumn Festival, 2007–2014. <http://traditions.cultural-china.com/en/213Traditions98.html> [2014.12.27.]
- Cultural China/ Traditions/ Miao Minority - Dance under the Moon, 2007–2014, <http://traditions.cultural-china.com/en/14T98T5475.html> [2015.03.01.]
- Discover Hong Kong/ Culture & Heritage/ Living Culture/ Tai Hang Fire Dragon Dance, <http://www.discoverhongkong.com/eng/see-do/culture-heritage/living-culture/tai-hang-fire-dragon-dance.jsp> [2015.02.07.]
- HÁHN István (2004), *Naptári rendszerek és időszámítás*. Budapest, Neumann Kht. <http://mek.niif.hu/04700/04744/html/naptarirendszerek0002.html>
- HUNG, Joe (2008), Chinese Fables/ Tang Xuan Zong, <http://www.chinapost.com.tw/fables/2008/03/03/153309/Tang-Xuan.htm> [2014.12.27.]
- Li Bai Index/ Li Bai: Thoughts on a Still Night, <http://www.chinese-poems.com/lb4.html> [2014.12.27.]
- Terebess Ázsia Lexikon/ három <http://terebess.hu/keletkultinfo/lexikon/harom.html> [2016.03.01.]
- Terebess Ázsia Lexikon/ lampionünnep <http://terebess.hu/keletkultinfo/lexikon/lampion.html> [2016.03.01.]

- Thompson, Johnson (2013), The Guqin Silk String Zither/ Wandering in a Lunar Palace, <http://www.silkqin.com/02qnpu/07sqmp/sq18ghy.htm#f21> [2014.12.27.]
- Traditional Chinese Festivals/ Qingming Festival, <http://www.china.org.cn/english/features/Festivals/78319.htm> [2015.03.02.]
- YANG, Fang (2011), English News CN/ Culture & Edu/ Factbox: Mid-Autumn Festival and its traditions, http://news.xinhuanet.com/english2010/culture/2011-09/12/c_131134150.htm [2014.12.27.]
- YIFAN (2010), Origin and Evolution of the Mid-Autumn Festival, <http://practice-chinese.com/post/1137549063/origin-and-evolution-of-the-chinese-mid-autumn-festival> [2014.12.27.]
- WAZNU ([2003], 2014), Autumn Festival Story/ Wu Gang and the Cherry Bay, <http://www.itsaboutchina.com/mid-autumn.htm> [2014.12.27.]
- ZHANG Min (2010), Sacrificing to the Moon, http://www.chinaculture.org/focus/focus/2010qiufeng/2010-09/21/content_394724.htm [2014.12.27.]
- ZHAO Yuan (2009), Yokohama/ Yuan yuan yuan yuan yuan yuan („Sors, messzeség, yüan (kínai pénznem), kert, kerektség, kívánság”), <https://zhao2000yuan.wordpress.com/page/8/> [2015.01.12.]
- ZHOU Ruru (2014), Chinese Festivals/ Mid-Autumn Festival Traditions/ Gazing at the Moon, <http://www.chinahighlights.com/festivals/mid-autumn-festival-tradition.htm> [2015.04.20.]